

Spansk parisiska med barockdansen i fokus

Text Karin Modigh

Spanjorskan Ana Yepes skolades av den franska pionjären Francine Lancelot, som satte barockdansen på kartan och formade en hel generation dansare och koreografer. Ana har sedan sökt sin egen väg genom olika kulturer, kontinenter och genrer. ”Den personliga friheten består inte i vad du gör utan hur du gör”, säger hon i ett samtal som kretsar kring frihet, stilblandningar och professionalism.

Att ge upp har aldrig föresvävat mig, säger Ana Yepes efter att utmattad ha slängt sig på golvet i dansstudion.

Hon har just avslutat tre dagars intensivkurs i spansk barockdans, på inbjudan av Stockholm Early Music Festival och spanska ambassaden. Dessförinnan gjorde hon samma kurs i Berlin och var hemma i Paris och vände, innan hon åkte till Stockholm för första gången.

– Jag har haft perioder utan jobb, men aldrig utan viljan att jobba! Men det är svåra tider nu, inte bara för barockdansen, utan för alla konstnärer. I reda siffror tjänar vi mindre än vi gjorde för tjugo år sedan, samtidigt som det blir allt dyrare att leva.

Genom musiken till dansen

Kommentaren är inte unik, utan ger uttryck för en generell oro i det franska kulturklimatet. För tjugo år sedan dansade Ana Yepes i Francine Lancelots kompani Ris et Danceries, det första franska barockdanskompaniet med statligt stöd. Vägen dit gick via musiken – sprungen ur en känd spansk musikerfamilj var hon på jakt efter information om hur hon skulle spela den tidiga dansmusiken. I Haag, där hon studerade cembalo och gamba, hade inte lärarna några svar. Så hon började söka själv. Hon läste Arbeau och Rameau, mötte den amerikanska barockdansaren Shirley Wynne, studerade på Guildhall i London och drogs så småningom till Paris och Sorbonne, där Francine Lancelot undervisade. Ana visade framfötterna och började träna med Ris et Danceries, men gifte sig snart och flyttade till Argentina. Trots det lyckades hon upprätthålla ett samarbete med dansarna Ken Pierce i Boston och Béatrice Massin i Paris. Via snigelpost mellan tre olika världsdelar diskuterade de barockdansnotation, för att sedan träffas i Paris och göra föreställningar tillsammans.

Tillbaka till ursprunget

Men dragkraften från den franska barockdansvärlden var stark, och 1986 kom hon tillbaka till Ris et Danceries, lagom till den

legendariska uppsättningen av Lullys *Atys* på Opéra Comique. Idag är det fascinerande att följa de olika spåren från dansarna i Ris et Danceries. För Anas del ledde det tillbaka till Spanien:

– Tillsammans med Carles Mas och Maria José Ruiz fick jag ett treårigt forskningsbidrag från kulturministeriet för att undersöka de spanska barockdanskällorna. Vi gjorde ett gediget arbete som vi även omsatte i produktioner, men källorna var väldigt otydliga och jag var tvungen att själv ta så många beslut om rörelserna. Jag kände mig låst och inte riktigt tillfreds.

Det skulle dröja tolv år innan hon rörde vid den spanska barockdansen igen.

– Ofta behövs det tid för att ett material ska mogna. Idag känner jag mig fri på ett annat sätt, idag kan jag säga ”det här vet jag, det här vet jag inte, så jag hittar på det och om du vill kan du själv hitta på”.

Men du känner dig inte mer låst när du jobbar med fransk barock, där det finns så mycket mer information?

– Nej, det gör jag inte. Ju mer du kan dina källor, ju mer frihet och improvisation kan du tillåta dig. Och det viktiga är ändå inte vad du gör, utan hur du gör det. Vi pratar så mycket om frihet idag och på ett sätt är du fri, men samtidigt är du född här och inte där, du har de här föräldrarna och inte de o.s.v. Du är aldrig helt fri att välja vad du gör, utan friheten ligger i hur du gör – det är det som är viktigt i livet. I det här ”hur” finns ditt sätt att göra föreställningar, ditt sätt att undervisa o.s.v. Det är där du lägger in önskan att beröra människan du har framför dig, önskan att kommunicera.

Dansteori och forskning

Vi som deltog i kursen i Stockholm fick arbeta med Laban movement analysis, ett system som utvecklades av koreografen och dansteoretikern Rudolf Laban i början av 1900-talet och som blev ett viktigt verktyg inom stora delar av dansområdet. Ana använder Labans movement factors för att hitta en upplevelse av extremen i rörelsen. Hon liknar kroppen vid konstnärens

färgpalett – hela paletten måste utnyttjas oavsett vilken genre du jobbar med.

– Forskningen är en sak för sig, men när det gäller föreställningar måste du vara fri och beredd att ta beslut. Att bara göra rörelser är tråkigt. Det gäller att inte fastna i steg som har en form, utan istället inkludera hela kroppen och känna dig själv som en helhet med tankar och känslor.

Sluten dansvärld

I Sverige är renässans- och barockdans en del av musikvärlden i högre utsträckning än av dansvärlden. Är det så i Frankrike och Spanien också?

– Javisst. I Frankrike är det lite annorlunda, men i Spanien är det definitivt så. Det är ett stort problem.

Nu går Ana igång och orden sprutar ur henne:

– Hur kan en dansare undgå att vara intresserad av det som fanns före den klassiska baletten? Den representerar ju bara 1800-talet! Historien finns där och dansarna är inte ens intresserade... Det tyder på bristande kultur och det är fullständigt häpnadsväckande!

Men du tror inte att vi som rör oss inom det här området har ett kollektivt ansvar för att det är så? Det är mycket lättare att komma in i musikvärlden – att prata med musiker, att undervisa musiker, att dansa i musiksammanhang. Men om vi ska ta det här längre, borde vi inte då anstränga oss mer för att försöka nå in i danssammanhangen?

– Jag håller med och jag tycker att jag har försökt. Men det handlar också om var vi hittar våra utrymmen för att verka. Francine försökte undervisa på Parisoperan och av alla dansare på hela operan var det bara tre som var intresserade. Problemet är också att det är så få professionella dansare som ägnar sig åt historiska danser. Hur ska en icke-professionell dansare kunna undervisa en professionell dansare, när den senare inte respekterar sin lärare?

Varför finns då så få professionella dansare inom vårt område?

– För att det inte går att leva på det! Det finns amatörer som kvalitetsmässigt är näst intill professionella, men de lever inte på det. Sedan finns det också väldigt många amatörer som definitivt inte är professionella. Det är så tråkigt när du tittar på det, och när dansare ser det så blir de avskräckta från hela genren.

Vad är lösningen?

– Vi måste fortsätta att försöka intressera de professionella dansarna. Vi måste göra det för att dansen är värd att känna sin historia. Moderna dansare är mer öppna än klassiska, mest för att en klassisk dansare får en massa tillsägelser som ”sträck inte för mycket, gå inte upp för högt i relevé...” De tycker det är jobbigt med barock, för de måste lära om det som de har kämpat så hårt för, som har kostat så mycket slit för att få in i kroppen, och så kommer vi och vill suddas bort det. Jag gör vad jag kan för att övertyga dansare, men svårigheterna har sin grund i den generella nivån på den historiska dansen.

Genreöverskridande dans

Ana har genom åren rört sig från franskt till spanskt, från barock till modernt. Under några år var hon medlem i Les Fragments Réunis, tillsammans med några andra dansare från tiden i Ris et Danceries. Men de var för löst sammanhållna för att få pengar :

Ana Yepes på scen. Foto: Ludovic Becker

”Vilka är ni egentligen? Vem är det som styr?” undrade kulturministeriet. Och när hon sökte pengar själv visste de aldrig vilket fack de skulle placera henne i: ”Vad är du egentligen för sort? Barock eller modern?”. Sedan 2001 har hon ett eget kompani, Compagnie Ana Yepes. Det är fortfarande svårt att få pengar och hon växlar fortfarande mellan stilarna, men kompaniet bär åtminstone samma namn.

Vad vore ditt drömprojekt, om du fick alla pengar du ville?

– Jag vill göra en modern produktion om universums regler. Jag är väldigt intresserad av naturvetenskap och kvantfysik, framför allt forskningen kring elementarpartiklar som säger att tid och rum inte existerar på det sätt som vi tror. Jag vill lägga det i rörelse och jag vet redan med vem jag vill göra det, vilka musiker etc.

Det låter som en renässansidé! Fast då handlade danserna snarare om astrofysik än kvantfysik...

Ana håller skrattande med:

– Ja, intet nytt under solen...

Inom alla områden finns det förstas faser som är lättare och faser som är svårare, men Ana hävdar ändå att saker och ting rör sig i rätt riktning för barockdansens.

– Det är generellt svåra tider för konsten just nu, men jag har inga planer på att lämna Paris. Det är där jag hör hemma.

Och på frågan om hon är spanjorska eller fransyska svarar hon med eftertryck:

– Jag är en spansk parisiska.